

Naujienu Antroji Dalis

NR. 932

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXV METAI

OKUPOUOTOS LIETUVOS RAŠYTOJAI

Įdomiai perskaičiau šių metų „Naujienu“ 82 numeryje patalpintą straipsnį „Plunksnos žmonės palinko pirmieji“. Tai tikra tiesa, kad rašytojai ir kiti meno veikėjai yra didžiausi okupanto ramsčiai. Ir dauguma jų komunistines idėjas pradėjo skelbti dar nepriklausomybės metais.

Žvilgtelėję į praeitį, pastebėsime, kad dauguma kairiųjų pažiūrų rašytojų pradėjo blokuotis apie pradžią antrojo nepriklausomos Lietuvos dešimtmečio. Leido laikraštį „Trečias Frontas“, kuriame spausdino komunistinio pobūdžio straipsnius. Kiek vėliau į jų draugystę įsijungė ir S. Nėris. Nes ir jį pradėjo domėtis komunistine literatūra, S. Rusijos rašytojais ir savo eilėraščius spausdino komunistų laikraštyje „Priekalas“. P. Cvirkos parašyta knyga „Žemė mailintoja“ net buvo išversta į rusų kalbą. A. Venclova, J. Paleckis, P. Cvirka, L. Gira ir kiti į juos panašūs lankėsi S. Rusijoje. Vėliau L. Gira savo kelionės įspūdžius spausdino „Literatūros Naujienose“. P. Cvirka darbuosė draugystėje TSRS tautų kultūrai pažinti. Šiai draugijai vadovavo V. Krėvė-Mickevičius. Taip pat jis buvo ir nuolatinis Sovietų pasiuntinybės lankytojas, kur gaudavo komunistinės literatūros. Sovietų pasiuntinybė pradėjo ruošti arbatėles ir demonstruoti Lietuvoje draudžiamus rusiškus filmus. Kartu duodavo ir politinio paruošimo pamokas. Tų nuolatinių lankytojų tarpe atsirado J. Paleckis, A. Venclova, L. Gira, dalinai S. Nėris ir kiti. Ten jie gaudavo ir komunistinei veiklai palaikyti lėšų. Taip buvo ruošiamas inteligentijos komunistinis kadrų, kuris arde mūsų valstybės pamatus ir ruošė dirvą Lietuvos okupacijai. Tad, kai 1940 m. komunistinė Rusija okupavo Lietuvą, jie visi gavo gerai apmokamas tarnybas ir už tai rėmė komunistinį režimą.

Vilniaus gražinimo proga, 1939 m. spalio 11 d. Kaune buvo suruošta Lietuvos vyriausybei padėkos manifestacija. Sveikinant Respublikos Prezidentą, J. Paleckis pradėjo garsiai šaukti: „Už Vilniaus gražinimą turime būti dėkingi Sovietų sąjungai, bet ne prezidentui“. Jis suagitavo būrelį pakalikų ir nuėjo sveikinti Sovietų pasiuntinybę. O Maskvos radijas pasiskubino pranešti, kad Kaune vyko demonstracijos, kurių viena pusė sveikino Lietuvos vyriausybę, o kita — Sovietų sąjungos pasiuntinybę.

Įvedus į Lietuvą sovietų kariuomenės įgulas, tuoj pradėjo galvas kelti ir vietiniai bolševikėliai. Jie pasisiūlė V. Radiofo-

ne skaityti paskaitas, ruošti sovietinių dainų koncertus ir su pažindinti lietuvius su sovietiniais rašytojais. Tuos „kultūrinius“ irgi globojo Sovietų pasiuntinybė. Kaune, Konrado kavinėje, mėgdavo susirinkti rašytojai ir kurti anekdotus. Mėgiamiausia tema, — tai nuskriaustų tautų „globėja“ komunistinė Rusija, jos žindytojas ir tėvas Stalinas, nuogas raudonarmietis ir pan. Tai girdėdamas, P. Cvirka išdidžiai pareiškė: „Draugai, vieną dieną čia verdamą sriubą teks suvalgyti“.

J. Paleckis, prieš jį paskiriant prezidentu, dvi paras ištupėjo Sovietų pasiuntinybėje. Ten jį politiniai paruošė kaip reikės eiti prezidento pareigas. A. Venclova paskirtas švietimo ministru be jo žinios ir sutikimo. Apie tą laiką jis buvo išvykęs į Estiją ir apie paskyrimą sužinojo tik grįždamas į Kauną. Todėl išdidžiai ir skelbėsi: girdi, išvykau mokytoju, o grįžau švietimo ministru.

M. Gedvilas paskiriamas vidaus reikalų ministru. Tos ministerijos generalinio sekretoriaus pareigas perėmė A. Guzevičius. Eltos vedėju paskiriamas K. Korsakas, žemės reformos dep. direktore — M. Meškauskienė, Vidaus darbo vadu — P. Kėžinaitis, žurnalistų sąjungos pirmininku — P. Cvirka ir pan. Tai daugumoj tokie žmonės, kuriuos paruošė Sovietų pasiuntinybė.

1940 m. S. Nėris mokytojavo Kauno III-joje valstybinėje gimnazijoje. Kai bolševikai okupavo Lietuvą, tai uždraudė savavališkai pasitraukti iš tarnybų. Tuo laiku švietimo ministru jau buvo paskirtas A. Venclova. Tad Neris pati pirmoji sušilus ir išraudusi nustraksėjo pas Venclovą. Jį stipriai apkabinusi pabučiavo ir prašė atleisti iš mokytojos pareigų. Girdi, o kaip man būtų gera, kad nereikėtų galvoti apie rytdienos pamokas, sąsiuvinius ir jaunimo mokymą. Juk dabar prasideda naujas laimingas gyvenimas, ir jį visas jėgas norinti skirti tik poetinei kūrybai.

Visi dar gerai atsimename, kad pirmomis rusų okupacijos dienomis, poetė, uždaryta Sovietų pasiuntinybėje, sukūrė „Poemą apie Staliną“. Poemoje šalia Stalino garbinimo, labai šlykščiai išniekino istorinės ir nepriklausomos Lietuvos praeitį. Ir už tą blevyzgų rašinį gavo 24.000 litų. Vėliau, ta poema buvo išversta į rusų ir į kitas „broliškas“ kalbas. Remiantis A. Venclovos pareiškimu, Nėries eilėraščius plačiai

(Nukelta į 2 psl.)

MARIJA PETRAUSKAITĖ

Kriaušės — keramika

MIRĖ TEOFILIS TILVYTIS

(Apologetinis nekrologas)

Visiems ateina laikas. Pasi-rinko Josifas Stalinas, su Adolfu Hitleriu sufabrikavęs kruviniausią pasaulinį karą ir to karo proga išžudęs milijonus žmonių bei pavergęs eilę tautų ir mažesnių valstybių. Paskui Staliną į amžiną negarbę nuėjo didžioji dalis jam tarnavusių budelių ir pataikavusių škurinkų.

Nėra namų be dūmų, valstybės be kvilingų ir tautos be išgamų. Deja, turėjo jų ir lietuvių tauta ir valstybė. Vienas tokių pas Staliną į amžiną negarbę ką tik nuėjo Gudaitis - Guzevičius. Jį pasekė ne Sniečkus ar Žiugžda, o Teofilis Tilvytis, ir logiška kad daugelis gerų lietuvių jį palydėjo toje sekvencijoje.

Ką gi, kaip Vilniuje lietuvių kalba lietuviams, leidžiamoji „Pravda“, atseit „Tiesa“ oficialiame nekrologe rašo, „Už nuopelnus vystant tarybinę lietuvių literatūrą, T. Tilvytis buvo apdovanotas Lenino, Darbo Raudonosios Vėliavos ordinais ir medaliu. Už šaunų darbą Didžiajame Tėvynės kare (originali skambėtų „Za otlienuju rabotu v Bolšoj Otečestvennoj voine“) 1941-1954 m. jam buvo suteiktas Lietuvos TSR liaudies poeto vardas“. Taigi, velionis Tilvytis ne tuščiomis rankomis nuėjo anapus. Iš šalies, iš paviršiaus ir iš tolo žiūrint, visa kaltinamoji medžiaga byloja, kad velionis yra nusipelnęs pripažinimo kultu. Bet ar kaltinamosios medžiagos jau pakankamai? Dar paieškokime.

„Tėvynės karas“ yra gryniau-

siaj rusiškas karas ir jų specialus terminas. Kai Napoleonas buvo atėjęs prie Maskvos vartų, jį atmusę maskoliai karą pavadino „tėvynės karu“; kai tą patį padarė Hitleris, maskoliai jam daugiau suteikė garbės ir karą su Adolfu pavadino „Didžiuoju tėvynės karu“. Taigi ir Tilvyčio nuopelnas tam karui tais metais, kuomet lietuvių tauta buvo kraujuje ir ašarose skandinama (1941-1954), ir Tilvyčiui ordinai bei medaliai jam suteikti buvo tik jau ne už nuopelnus savo tautai, liaudžiai ar kad ir „Lietuvos TSR“, o tik Lietuvos okupantams ir lietuvių tautos budeliotojams. Apie tai aliuzijų duoda pati „Tiesa“ savo nekrologe, parašydama: „Pirmajame pokario dešimtmetyje pasirodė T. Tilvyčio eilėraščių knygos „Baltijos vėjas“, „Sone-tai apie laimę“, „Tėvynės laukuose“, kuriose poetas apdainavo socializmo statybą Lietuvoje, tautų draugystę, taiką, smerkė buržuazinį nacionalizmą. Ypač plataus atgarsio susilaukė 1949 m. pasirodžiusi jo epinė poema „Usynė“, kuri buvo pažymėta TSRS Valstybine premija. Šiame kūrinyje poetas ryškiomis realistinėmis spalvomis pavaizdavo Lietuvos kaimo kelią į socializmą“.

Verčiant iš maskoliškai bolševikiško žargono į lietuvių kalbą, „socializmo statyba Lietuvoje“ reiškia nepriklausomos Lietuvos pavertimą aziatiškos despotijos kolonija, „Lietuvos

(Nukelta į 2 psl.)

MIRĖ TEOFILIS TILVYTIS

(Atkelta iš 1 psl.)

kaimo kelias į socializmą" reiškia laisvų ūkininkų suvartymą į kumetynus ir pavertimą raudonųjų ponų maskolių baudžiauninkais, gi "buržuazinio nacionalizmo smerkimas" reiškia savo tautos šmeižimą ir savo kilmes apspjaudymą. Štai dėlko už "Usnyne" Tilvytis gavo ne LTSR, o TSRS, taigi ne Tarybų Lietuvos, o Tarybų Sąjungos (Rusijos) valstybinę premiją!

Neteko Tilvyčio pokarinės kūrybos matyti, juo labiau skaityti, bet skaičiusieji sako, kad poeto ranka nedrebėjusi net savo kūryboje pasišaipant iš beviltinogoje kovoje už tėvynės laisvę nukankintų partizanų! Ir vis dėlto, jei būčiau teisėjas, prieš balsuojant kad kaltas, dar kartą prašyčiau žodžio. Pradėsiu nuo visiškai kito galo, tai yra nuo pradžios.

Teofilij Tilvytį teko pažinti nuo pat jo Kaune atsiradimo ir pradėjimo sukintis su "vilkolakininkais", "keturvėjininkais", "broliais paldieninkais", vienu žodžiu su didžiojo futuristinių vėjų tėvo ir įkvėpėjo Kazio Binkio "mokinių chebra". Jo charakterio atvirumas, nuotaikos skaidrumas, bičiuliškumas ir širdies gerumas jaunystėje atrodė tvirtas laidas, kad ir pasenęs negalėtų sugesti. Jo eilėraščiai, bene išimtinai humoristiniai ir satyriniai — geresni ir blogesni — buvo nuotaikiniai. Anuomet, jaunos Lietuvos nepriklausomybės dienomis, mada buvo kas eilėmis, kas proza, kas "poezija", kas feljetonais jautis dalyvaujant šuoliais pirmyn besiveržiančios tautinės kultūros statyme, dažnai statytojus paskatinant, paujant, bei "spygliais-dygliais pabakščiojant", o į openes vietas pažnibant.

Nors pirmajame nepriklausomos Lietuvos dešimtmetyje patyrusių rafinuotų grafterių ir kitokių suėdusių pareigūnų valdžios viršūnėse dar neturėjome, bet pradedančių mėgėjų jau buvo, dėl ko vienas malonumas būdavo matyti, kaip jie jautriai reaguoja į spaudą! Feljetonas anuomet buvo madoje, o Tilvytis buvo žadantis eiliuoto feljetono meistras. Spaudos gyvenimas Kaune buvo nepaprastai gyvas ir kiekvienas tų laikų plunksnagraužis, pasinėres Kauno viešojo gyvenimo sukuriuose, buvo ir jautėsi pusėtinai laimingai užimtas. Toks buvo ir Teofilis Tilvytis, ypač kai nuo 1933 metų drauge su Henriku Blazu pradėjo leisti humoristinį savaitraštį "Kuntaplį", kur galėjo rašyti ir spausdinti kiek norėdamas ir išgalėdamas. Iki tol bendradarbiavo kitų leidžiamuose dienraščiuose bei savaitraščiuose.

Pirmieji Tilvyčio eilėraščiai spaudoje pasirodė vos jam į Kauną atsikėlus 1923 metais. Tilvytis, pradėjęs drauge su Saliu Šemeriu "pūsti futurizmo vėjus", gana greit išsidirbo stilių ir žanrų ir ilgai nebetrukus pradėjo kepti vieną po kito sa-

vo humoristinių satyrinių eiliuotų parodijų rinkinius: 1926 metais išėjo "Trys grenadieriai" ir metais kitais vėliau to pat stiliaus "Išpardayimas dūšios". "Parnasas", "Nuo Maironio iki manęs". Iš Tilvyčio didesnių kūrinių rimčiausiais pripažįstami jo "Artojėliai" I dalis ir "Dičius". Bandė ir romanus rašyti ir pora jų išleido, būtent "Ministerijos rozė" ir "Kelionė aplink stalą".

Jis yra nemažai išvertęs kitų, daugiausia savo mėgiamųjų rusų autorių: Puškino, Nekrasovo, Ševčenkos ir Majakovskio kūrinių, o kas nežino Majakovskio, kurs buvo pirmoji kregždė, pradėjusi rodyti pirmuosius atodūkio ženklus ilgus tamsios žiauriai šaltos sovietiškos komunistinės žiemos naktįje.

Kas Tilvytį arčiau pažinojo, niekada neabejojo jo entuziastiška laisvos nepriklausomos Lietuvos meile. Tai geriausiai paliudija patys komunistai, kurie viso nepriklausomos Lietuvos periodo Tilvyčio kūrybą vadina "kupina aštraus sąmojaus ir geliančios ironijos", bet niekur neprikiergia, kad Tilvytis būtų ką rašęs ar veikęs komunistų ar sovietų naudai. Tačiau geriausia Tilvyčio atestacija yra ta, kad patys komunistai paskelbė poetą tik 1951 metais įstojus "į Komunistų partijos gretas", taigi kuomet visa lietuvių tautos rezistencija buvo okupantų kariuomenės ir policijos sutriuškinta ir pavergtoje tėvynėje gyviems išlikusiems viltis į greitą išsilaisvinimą buvo apmarinta.

Teofilis Tilvytis yra viena iš daugybės skaudžių mūsų tautos aukų. Kiek tos aukos savo noru ir kiek prievarta apdainavo ir tebeapdainuoja "socializmo statybą" Lietuvoje, per toli stovime, kad galėtume absoliučiai pagrįstai spręsti ir per saugiai gyvename, kad galėtume absoliučiai bešališkai teisti. Kad Tilvytis iki 1951 metų, tai yra per žiauriausius ir kruviniuosius raudonosios okupacijos metus ištvėrė nesusitėpęs įstojimu į komunistų partijos gretas, tai yra logiškas argumentas, kad ir po 1951 metų tose gretose jis "socializmo statytoju", tai yra okupacijos agentu negalėjo pasidaryti. Dėl to kad nereiktų teisti, iš jūry visiškai atsisakau. Tada padarys istorija, kuri teisia kaip mirusius, taip gyvus, kaip pavergtoje Lietuvoje likusius, taip čia atbėgusius.

J. Pr.

ZIURKIŲ GIMDYMO KONTROLĖ

Tūlas pilietis John B. Battistella iš Westchester iškelia spaudoje įdomų pasiūlymą. Atsiliėdamas į žinią, kad Michael Reese Medical Centras išrado ir išbando naują piliulę, kurią paėmusi moteris išstisus metus bus saugi nuo apvaisinimo, jis siūlo išrasti žiurkėms tokias piliules.

OKUPOUOTOS LIETUVOS RAŠYTOJAI

(Atkelta iš 1-mo psl.)

spausdino iš fašizmo išsivadavusi Lietuvos spauda.

Kada visa Lietuva verkė ir liūdėjo, tai L. Gira gatvėse šoko, dainavo ir apsisicilėjęs čiulpė žydelkaičių lūpas. Kiek aprimęs, prisistatė Venclovai, pareikšdamas, girdi, aš pirmiausia apsigimęs pedagogas, tik paskui poetas... Bet tas "pedagogas" irgi tuoj pradėjo kurti poetas, kurių dalis buvo išvysta į rusų kalbą. Komunistų spauda rašė, kad karo metu L. Girai buvo suteiktas pulkininko laipsnis.

Į komunistų garbinimo kompaniją tuoj įsijungė K. Petrauskas, pedagogai: J. Žiugžda, J. Geniušas, P. Mikutaitis, V. Žilionis; rašytojai: J. Šimkus, V. Montvila, E. Mieželaitis, Baltušis, Mozuriūnas ir visa eilė kitų.

Prieš pradėdant statyti kandidatus į vadinamą Liaudies seimą, V. Radiofonas pasamdė J. Marcinkevičių, D. Pumputį, Belecką, Macijauską ir kit. Jiems pavedė paruošti būsimųjų kandidatų gyvenimo ir atliktų "žygių" apybraižas. Už spaudos eilutę mokėjo vieną litą. Tai buvo gana didelis atlyginimas, žinant, kad eilučių skaičius nebuvo ribotas. Tai tie rašėivos taip mikliai darbavosi, kad apybraižas prisuntė dar net viešai nepasitūlytų ir neišrinktų kandidatų. Reikia atminti, kad kandidatus pirmiausia "išrinko" komunistų partija. Mat, Rusijoje jau taip yra įprasta — ką parinko komunistų partija, tai tą turės išrinkti ir visuomenė. Tai ir rašytojams buvo duota visiškai laisvė kelti kandidatų "nuopelnus", kad jie nenubluktų visuomenės akyse.

Rašytojams už mitingines kalbas ir straipsnius irgi mokėjo simtais litų. Be to, už "vykusiai" sukurtą rinkiminį šūkį, rašėivos mokėjo nuo 5 iki 25 litų. Šūkių kūryboje didžiausią premiją (šimtą litų) laimėjo Maskvos radijo korespondentas Efroimsinas. Jo nukaltas šūkis skambėjo taip: "Kremlius stebi Lietuvos liaudį ir žino jos priešus". Iš to aiškiai matome, už kokią "kūrybą" buvo švaistomi Lietuvos pinigai.

1940 m. liepos 22 d. darbo inteligentijos delegacija atvyko pasveikinti posėdžiaujantį liaudies seimą. Delegacijai vadovavo K. Korsakas, kuris be kita ko, pareiškė:

"... Darbo inteligentija dabar atiduos liaudžiai visas savo jėgas ir visus sugebėjimus: rašy-

tojai — geriausias savo knygas, poetai — geriausias savo eilėraščius, muzikai — įspūdingiausias savo kompozicijas, artistai — talentingiausias savo vaidybą, mokslininkai — giliausį savo žinojimą, architektai, inžinieriai, technikai — naudingiausias savo projektus".

"... Tik vadovaujama drauge su kitomis Sovietų Sąjungos tautomis didžiojo tautų vado Stalino, Lietuva netrukdomai žengs į šviesią socialistinę ateitį. Lietuvos darbo inteligentija, mokslo ir meno kūrėjai sveikina šį išmintingą Liaudies seimo nutarimą prašyti priimti Lietuvą į Sovietų sąjungą".

Sveikinimą pasirašė: Salomėja Nėris, prof. S. Šimkus, prof. Gruodis, doc. Matulis, inž. Kolodnas, Dovydas Umru, Alperavičius, Zimanas, Gudaitis, S. Žukas, J. Grybauskas, J. Jurginis, J. Šimkus, K. Kymantaitė, Jonas Marcinkevičius, Kelbauskas, Juozapaitytė, Lukošius, doc. Dągys, Tarabildienė, K. Boruta, prof. Šalčius, doc. Galaunė, dirig. Tallat-Kelpša, sol. J. Mažeika, K. Korsakas, Dr. Girdzijauskas, Jul. Butėnas, A. Rūkas, Landanskis, V. Knyva ir kt. K. Boruta sveikinimą užbaigė savo sukurtu eilėraščiu:

Jūs buvot pašaukti spręst
Lietuvos likimą,
Išsprendėt — džiaugsmui
darbo brolio ir sesers,
Mums ištisė pagalbos ranką
didelis kaimynas
Ir dar didesnis draugas —
SSSR.
(“B. L.” 1950 m. Nr. 41)

1940 m. liepos 22 d. Maskvos radijas (pertransliuodamas programą lietuvių kalba) paskelbė tokią "sensaciją": — Laikiniai į Jungtines Amerikos Valstijas nuvykęs žymus pianistas Vyt. Bacevičius, lankydamasis Sovietų sąjungos ambasadoje Amerikoje, paprašęs garbingos Tarybų Sąjungos pilietybės. Prof. Bacevičius būsiąs pirmutinis lietuvis, kuriam atiteksianti didžiosios šalies piliečio garbė, teisės ir pasas.

Į Liaudies seimą buvo išrinkti 79 atstovai. Iš jų intelektualų ir tarnautojų buvo 27 atstovai.

1940 m. liepos 23 d. buvo išrinkta delegacija važiuoti į Maskvą ir parvežti Stalino "saulę". Ją sudarė: J. Paleckis, M. Gedvila, Adomauskas, Mickis, Venclova, L. Gira, Vitkauskas, Šu-

(Nukelta į 3 psl.)

GEROS DOVANOS

Šios knygos parduodamos dabar "Naujiene" su didelėmis nuolaidomis:

Dr. A. J. Gussen — DANTYS, jų priežiūra, sveikata ir grožis. Kietais viršeliais, vietoje \$4.00 dabar tik	\$3.00
Minkštais viršeliais tik	\$2.00
Dr. A. J. Gussen — AUKŠTA KULTŪRA — ŽIAURŪS ŽMONĖS. Kelionės po Europą išpūdziai. Vietoje \$2.00 dabar tik	\$1.50

Galima taip pat užsisakyti paštu, atsiuntus čekį arba money orderį.

NAUJIENOS,

1739 SO. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILL.

Seniau miestų aikštėse buvo statomos karalių, prezidentų ar generolų statulos. Dabar juos pakeičia nežinia kas. Kairėje yra Tulsa mieste, Oklahomoje stovintis paminklas, o dešinėje — Čikagai gerai žinoma Picasso "Moteris" Civic Center aikštėje.

ALFONSAS NAKAS

Antanas Škėma būtų buvęs patenkintas...

Ilgą kultūrinių įvykių grandinė Detroitė artėja į pabaigą. Vienas iš pačių paskutinių buvo Antano Škėmos minėjimas Lietuvių namuose 1969 metų gegužės 10 d. Bent prabėgomis, bent keliomis pastabomis, noriu šį nepakartojamą vakarą skaitytojui priminti.

Prožektoriaus šviesos ovalo nuplieksta, akademijos įvadą padarė Danutė Jankienė. Tikrai, kaip programos rašte pasakyta, tai buvo žodinė Antano Škėmos kūrybos interpretacija, ištrauka iš novelės "Mano giesmė". Aiškiai, be skubėjimo, nei per daug, nei per mažai.

"Aurorius ir jo kūryba" buvo Jono Kiznio paskaitos tema. Penkjiolika puslapių (12 mašinarškio ir 3, pabaigoje, ranka). Prelegentas ne iš stiprabalsių ir baisiai skubėjo. Mikrofono nebuvo. Vidury salės begirdėjom tik paskirus žodžius. Vėliau man teko šią paskaitą persiskaityti. Jei kada ji papuls į kurio laikraščio ar žurnalo puslapius, tai bus įdomi, o jei nepakeitus kai kurių vietų, gal kiek ir kontroversiška.

Čia, prie akademinės dalies, prisimintina ir scena. Jos dešinėje, tai yra maždaug vidury tarp scenos centro ir dešinio pakraščio, buvo didelio formato Vytauto Ogilvio pieštas, Antano Škėmos portretas ir jo dešinėje, — gyvų gėlių (rodos, rožių) vaza. Scenos kairėje tebuvo kalbėtojų stalielis. Viskas. Ir tikrai nieko daugiau netrūko.

Spektaklis pradėtas "Šventąja Inga". Justas Pusdešris ją režisavo. Ir pats atliko pasakotojo rolę. Kaip režisierius jis pasirodė nepaprastai gerai. Nijolė šlapelytė (Inga), ir Rimas Korsakas (Skaidra) ir Marijus Sajauskas (Vyras, kuris ilgai tyli) buvo parodyti iš gerosios pusės, buvo prakalbinti dramatiškai ir nuoširdžiai, buvo tuo,

kuo scenoje turėjo būti. Režisieriaus ranką ypatingai jautėme M. Sajausko vaidyboje. Jis, Sajauskas, visada buvo vienas iš mūsų pirmaeiliių aktorių, bet jo rolės beveik visada būdavo komiškos. Manėme, kad tokiu šiurpiu pomirtinio gyvenimo cerberiu jis neįstengs pabūti. O suvaidino jis pasigėrėtinai.

Grįžtant prie Detroitė debiutavusios šlapelytės, tai pagal balsą ji, regis, tikty ir patiems senovės graikų teatrams. Daug jėgos, daug temperamento, puiki tarsena. Tik pora kartų, aukštos įtampos dramatiškuose prasiveržimuose, žodžiai ėmė kiek lietus.

Ištrauką iš "Baltos drobulės" Vytautas Ogilvis skaitė ir grimuotas ir aprengtas ir "ginkluotas". Su barzdele, skurdžiais menininko rūbais, su teptuku ir paletė rankose, vidury scenos paveikslą pasistatęs, tapė ir šnekėjo. Kas "Drobulės" neskaitė, tai pilnai sutiks, kad V. Ogilvis monologą atliko geriausiai. Skaičiusiam, bent šių eilučių autoriui, Garšvą norėjosi matyti kiek kitokį, nenormalų. O gal, kas žino? Su šizofrenikais visaip būna.

Danutė Jankienė dar kartą pasirodė su bene poros minučių ištrauka iš "Celestos". Gal todėl, kad ji be grimo, o balta — juoda baliniu rūbu, niekaip nebegaliu prisiminti skaityto dalyko turinio.

Režisierė Dalia Juknevičiūtė, statydama trečiąjį dramatinės legendos "Živilės" veiksmą, buvo pasirinkusi sekančius aktorius: Vytautą Ogilvį (Svajūnas), Birutę Karčiukaitę (Živilė), Karolį Balį (Karijotas), Vincą Žebertavičių (Gluosnis) ir Algirdą Pesį (Ašautas). Karolis Balys čia buvo tikra žvaigždė ir ne tik visų dėmesio centre, kai gėrė ir pasigėręs filosofavo, bet gyvai buvo jaučiamas net ir užmigęs. Birutė Marčiukaitė padarė didelę pažangą tiek vaidyboje, tiek ir lietuviškoj

tarsenoj. Pasakotojo rolė Ogilviui — ir prie būdo, ir prie veido. Tik niekaip negalėjau tikėti, kad A. Pesys — enkavedistas, o V. Žebertavičius — patriotas. Labai norėjosi jų roles sukeisti... Gal užtat jie taip nervinosi ir, K. Baliui tik galvą į stalą tauskstelėjus, už sekundės abu garsiai nutarė, jog tas jau miega ir ėmė išdavimo reikalą spręsti... Bendrai, buvo gerai atlikta, nes kitą dieną girdečiau A. Škėmą keikiant, kaip jis šitaip leidęs be kovos žūti dviem partizanams, o enkavedistą išleisti laisvėn...

Programoje įrašyta, kad režisierių asistentė — Danutė Jankienė, kad dekoracijos — Vytauto Ogilvio ir kad šviesos bei garsų efektai — Algio Plečkaičio. Apie dekoracijas kalbant, tai "Šventojoje Ingoje" jos buvo labai įdomiai, išradingai sukurtos (traukinio vagono vidus — viena coupé). Ir tai tik šiam vienam veikalui, nes kur gi tu jas daugiau panaudosi.

Šviesos kaip šviesos, bet prie garsų efektų tai vėl gerai nagai prikišti. Graudi muzika akademine dalį pradedant, A. Škėmos portretą apšvietus. Kelis kartus garvežio puškrojimo garsai "Ingoje". Giesmės fonas minučių minutėmis "Živilėje". Šaudymas. Viskas laiku, viskas vietoje, netrukdant aktorių.

Akademijos rengimo komiteta sudarė Leopoldas Heiningas, Saulius Šimoliūnas ir Rimas Korsakas. Rėmėjai: Jūratė ir Lionginas Pečiūros, dr. Vytautas Mileris, Detroito Lietuvių Bendruomenė, Albinas Bliūdžius, Vytautas Zubrickas, Ona ir Leonas Sabaliūnai ir Pranas Bronskis.

Mažiausia dešimt nuošimčių publikos buvo svečiai iš kitur, o jeigu "kitur" laikyti ir Windsorą, tai gal "svetimųjų" nuošimtis dar padvigubėtų. Svečiai iš toliau: iš Niujorko A. Škėmos našlė su dukteria ir jau minėtas Jonas Kiznis; iš Washingtono — dr. Jurgis Gliauda, jaun., iš Čikagos — Lakštūonė ir Gintautas Vėžiai, Henrieta ir Vytautas

Vepštai ir dr. Jonas Valaitis. Svečių iš Ann Arboro ar iš Ypsilanti jau pavardėmis nebeminėsiu. Vėlgi, jei į publiką žvelgti iš pasaulėžiūrinės pusės, tai aiškiai atpažinai net penkius atei-tininkus...

Trumpai apie spektaklį štai kas pasakytina. Buvo pasitelkta viskas, ką Detroitas turi geriausio. Aktoriai buvo surinkti ir iš Dramos mėgėjų sambūrio, kuris šį rudenį švęs 20-ties metų sukaktį, ir iš "Alkos" kolektyvo, kuriam irgi, turbūt, apie 15 metų. Buvo parodytas Antano Škėmos kūrybos skerspūvis. Ar buvo pataikyta? To klausiau, po spektaklio, prie vaišių stalo, ponį Janiną Škėmiene. "Taip", ji atsakė, "Antanas Škėma, jeigu būtų matęs, būtų buvęs patenkintas..."

Pagarba visiems, kurie Antaną Škėmą, vieną iš pačių didžiausių mūsų raštijos alstovų, tinkamai pagerbė.

OKUPUOTOS LIETUVOS...

(Atkelta iš 2-ro psl.)

mauskas, Didžiulis, Cvirka, Salomėja Nėris, K. Petrauskas, Zibertas, Vainėkienė, Dilkevičius, P. Petrauskas, Demskis, M. Kutraitė, B. Abdulskaitė, Adomas Meskupas. Viso 20 delegatų. Bet į Maskvą išvažiavo tik 19 delegatų, nes Gedvila pasiliko "šeimininkauti" Kaune ir į Maskvą nevažiavo. Be delegatų, dar važiavo ir svečių, pvz., K. Korsakas ir kit.

Pažvelgę į šį vežikų sąrašą, pastebėsime, kad ir čia yra įvelta dalis rašytojų.

Pirmaisiais okupacijos metais daugumą suviliojo nauja santvarka, geri atlyginimai ir aukštos tarnybos. Pajutę pavojų, tikri lietuviai patriotai stengėsi pasišalinti. O visokie prisimetėliai dar labiau pradėjo laizyti okupanto padus. Kilus vokiečių — rusų karui, pastarieji kartu su "nenugalimąja" armija išdūmė į Rusiją. 1944 m. sugrįžę į Lietuvą ir vėl jie užėmė gerai apmokamas vietas. Anot Dr. V. Kudirkos, pasidavė okupantui už gardaus valgio šaukštą. Tiesa, ir iš jų atsirado keletas, kurie išdrįso pareikšti pasipriešinimo balsą. Bet rusai juos tuojau apraminė. Vienus nužudė, kitus išvežė "perauklėti" į Sibirą.

Taip, tai buvo prieš 25 metus. Bet dabar jau kiek palengvėjusi padėtis, ir žmonės net pačioje Rusijoje turi drąsos pareikšti protesto balsą. Ypatingai reikšiami rašytojai, kurie net ir užsienyje girdimi. Tik Lietuvos rašytojai ir kiti intelektualai neparodo jokio pasipriešinimo balso. Jokio balso viduje negirdėti ir rodos, kad nė į užsienį neatveža jokio rašinio, kuriam būtų iškeltos okupanto Lėvai daromos skriaudos. Rašytojų dabartinė mėgiamiausia tema, tai tik juodinti nepriklausomos Lietuvos gyvenimo laikotarpį. O antra, — tai kaip jie anksčiau garbino Staliną, taip dabar garbina dabartinius Kremliaus kiemsargius ir jiems pašlovinti kuria poetas.

Suvalkijos Sūnus

ANASTAZIJA TAMOSAITIENĖ

"Pavasaris" (tapyba)

M. BUNDELIS

ŽYMIOS LIETUVAITĖS MOTERYS

Mitologijoje, Padavimuose ir Istorijoje

Dr. Martynas ir Valerija Anysai naujos knygos autoriai

Žinomas Mažosios Lietuvos lietuvių kultūrininkas, Dr. Martynas Anysas, istorinio veikalo *Senprūsų Laisvės Kovos* autorius, buvo atvykęs į Chicagą ir ta proga Jaunimo Centro patalpose padarė pranešimą apie naujai paruoštą veikalą *Žymios Lietuvaitės Moterys* mitologijoje, padavimuose ir istorijoje.

Knygą spausdins Rūtos spaustuvė Hamillone ir darbus prižiūrės Tėviškės Žiburių leidykla Toronte, Kanadoje. Veikalas turės virš 300 puslapių. Jo kaina dar nenustatyta ir kol kas renkama garbės prenumerata. Mažiausia auka \$10. Knygą galima užsisakyti pas autorių — Dr. M. Anysą, 37 Deleware Ave., Toronto 4, Ont., Canada.

Veikalą autorius paruošė kartu su žmona, Valerija Anysiene, gim. Bielskaite, kuri yra slavų kalbų žinovė.

Knygoje sužymėtos tik tokios lietuvių tautos moterys, kurios vienokiu ar kitokiu būdu yra pasižymėjusios tautos istorijoje, padavimuose ir mitologijoje. Apie žymias lietuvių moteris mūsų literatūroje iki šiol mažai parašyta ir neturėjome pagrindinio veikalo. Atrodo, kad autoriai šią spragą savo veikalui užpildys. Jie atliko išskirtinai reikšmingą darbą. Rinko medžiagą beveik trisdešimt metų, kol galėjo iš jos paruošti šį veikalą. Iš to galime suprasti pačio uždavinio apimtį.

Nereikia užmiršti taip pat laiko ir pasikeitusio gyvenimo

apystovas, kuriose autoriams reikėjo dirbti. Kaip sunku buvo surinkti autentišką medžiagą tokiam veikalui, ypačiai, kad ir šaltiniai jau neprieinami ir sunku jų gauti.

Jei šiandien toks veikalas jau gali būti pateiktas skaitančiajai lietuviškai visuomenei, tai tik šių dviejų pavyzdžių intelektualų rūpesčio dėka. Jų atliktas darbas yra didis įnašas mūsų krašto tyrin.

Veikalo turinys

Medžiagą apie tryliką žymiųjų Lietuvos moterų autoriai atrinko pagal autentiškus raštus, kurie daugumoje parašyti svetimomis kalbomis, nes lietuvių kalba tokių veikalų iki šiol nerasta. Jų niekas neparasė.

1. Jūratė ir Kastytis, Baltijos jūros gintaro karalienė, — padavimas mitologinis, legenda.

2. Neringa, Kurtenos — Kuršių pamario milžinė — padavimas mitologinis, pasaka. 3. Žemaitė, Žemaičių karalienė, tautinė apysaka. 4. Aldona Gediminaitė, Didž. Lietuvos kunigaikštystė, istorinė apysaka. 5. Birutė, Vaidilutė ir Trakų bei Žemaičių kunigaikštienė, istorinė apysaka. 6. Mirga, Vytauto išlaisvintoja, istorinė apysaka iš Vytauto kovos laikų. 7. Agliona, Vėžiškių kunigaikštienė, romantinė apysaka iš Vytauto laikų. 8. Ona, Didžioji Lietuvos kunigaikštienė ir Vytauto gyvenimo palydovė, istorinė apysaka. 9. Gražina, Naujapilio kunigaikštienė, romantiška apysaka. 10. Sofija Vytautaitė, Didžioji Maskvos kunigaikštienė ir lenkų

karalienė, istorinė apysaka. 11. Barbora Radvilaitė, Didžioji Lietuvos kunigaikštienė ir lenkų karalienė. 12. Klara Skaistutė, Lietuvaitės kerštas dėl garbės pažeidimo, Lermontovo eiluotais veikalas "Litwinka". 13. Emilija Platerytė, Lietuvos Jeanne d'Arc - Orleano mergelė, žymioji lietuvė sukilėlė 1831 metais.

Į veikalą išimties būdu pateko Sofija Vylautaitė, kurią autoriai norėjo išskirti, kaip lietuviams nepasitarnavusią, nes ji ištekėjusi, su Lietuva tik tiek santykiavo, kiek tai reikalavo didžiosios Maskvos kunigaikštystės ir jos asmeniškai reikalai. Tačiau New Yorko lietuvių moterų organizacijoms ypatingai pagėdaujant, autoriai sutiko šią medžiagą įdėti į veikalą.

Beveik pusantros valandos užtrukusioje paskaitoje, Chicagoje, knygos autorius, Dr. M. Anysas, plačiau nušvietė Sofiją Vytautaitę, Didžiąją Maskvos kunigaikštienę.

Ji buvo didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto ir jo žmonos Onos vienintelė duktė, gimusi apie 1371 metus Trakuose ir mirusi 1453 m. birželio mėn. 15 dieną. Jaunystę praleido kurį laiką Kęstučio ir Birutės dvare, kur Vytautas su sava jauna žmona gyveno. Apie Sofijos jaunystę nėra jokių žinių nei Lietuvos, nei kitų tautų kronikose.

Sofijos motina Ona buvo kilusi iš pravoslavų šeimos todėl ir Lietuvos Vaidiloms čia vietos jau galėjo nebebūti. Taip pat ir pravoslavų klebonai čia negiedojo apie žemiškas mergaites, nors jos būtų ir kunigaikščių dukterys. Po Kęstučio mirties jaunajai kunigaikštytei Sofijai prasidėjo klajoklių gyvenimas, kuris tęsėsi, kol ji pateko į Maskvą. Tačiau ir ten jos gyvenimas nebuvo ramus. Prasidėjo ginčai dėl didžiosios Maskvos kunigaikštystės sosto paveldėjimo. Sofijai dažnai reikėjo bėgti iš Maskvos. Ji ne kartą buvo prieš suimta ir laikyta kaip įkaitas deryboms praversti. Vytauto kalinimo metu Krėvės pilyje, 1382 m., Sofijos motina, kunigaikštienė Ona, gavo iš didžiojo Lietuvos kunigaikščio Jogailos leidimą apsigyventi Krėvos pilyje, kur buvo kalinamas Vytautas. Spėjama, kad ji buvo kartu su motina, kada pasisekė Vytautą išlaisvinti ir ji su motina išvyko į Mazoviją, pas Vytauto seserį, Mazovijos kunigaikštienę Danutą, ir kad ji sekančiais metais, kaip įkaitas, su motina pateko pas Prūsijos Riterių Ordeną, su kuriuo jos tėvas Vytautas paktavo.

Po pirmojo Vytauto atsimetimo nuo Ordino, didysis Lietuvos kunigaikštis Jogaila pavedė Vytautui valdyti Lucką. Čia pas jį atvyko Vosylius - Vasilij, didžiojo Maskvos kunigaikščio Vosylius I sūnus, tuo metu pabėgęs iš Auksinės Ordos, kur jis buvo laikomas įkaitu. Iš tų laikų turime žinių apie Sofijos susidūtuves su jaunuoju kunigaikščiu Vosyliu.

Sužiedotuvės buvusios politinio pobūdžio, nes Maskva tuomet laikė Lietuvą galinga val-

stybe, dėlto būtų garbė gauti žmoną iš Gedimino giminės. Sofijos tėvas Vytautas, kovodamas su savo pusbroliais dėl tėvo palikimo, norėjo kur nors ir užsienyje įsigyti stipresnių ryšių. Nors didžioji Maskvos kunigaikštystė, palyginus su Lietuva, buvo gana silpna, tačiau ji vaidino žymų vaidmenį Lietuvos užsienio politikoje. Toks Vytauto žygis ėjo prieš Jogailos ir jo brolių norus, kurie pasigrožė tėvo palikimą, nenorėjo leisti jam išgalėti. Jogaila atėmė iš Vytauto Lucką ir jam paliko tik vieną Gardiną valdyti. Atvykę Jogailos pasiųstieji sekiai, sekė ir stebėjo jo susisiekimą su užsieniu. Vytautas rašė Prūsijos Ordinui laišką, kad Jogaila jam uždraudęs išleisti savą dukterį už didžiojo Maskvos kunigaikščio Vosylius sūnaus.

Dėl įvairių priežasčių Vytautas vėl pasitraukė į Prūsiją su visa šeima, nes tokias sąlygas pastatęs Ordinas. Oną su dukterimi patalpino Marburge, ir kiek vėliau apgyvendino, Balgos pilyje, prie Aisčių marių. Vytautas sustojo tuomet Rastenburgo pilyje ir jo šeima jį galėjusi aplankyti.

Vosylius grįžo į Maskvą ir ten, mirus jo tėvui, buvo pasodintas į Maskvos kunigaikštystės sostą. Po kiek laiko, atvyko iš Maskvos pasiuntiniai išvežti nuotaką Sofiją, kuri išvyko į Gedaną - Dancigą, lydima motinos Onos ir savo dėdino, Alšėnų kunigaikščio. Gedanės burmistras, Prūsijos Ordino žmogus, miesto rūmuose priėmęs visus su priderama pagarba. Čia motina atsisveikindama pasakiusi dukrai: "Tu dabar vyksti į ganą skirtingą rytų kraštą, ten būsi didžiojo Maskvos kunigaikščio žmona ir visi puls prieš tave ant kelių. Ką tėvas vėl sėdės Vilniaus soste, aš jo paprašysiu, kad jis į Vilnių sukviestų turnyrui visų draugingų valstybių riterius, kad maskviečiai gautų vakariečių papročius pažinti".

Sofijai perėjus į pravoslavų tikybą, 1381 m. sausio mėn. 9 d., įvyko vestuvės.

Su šiomis vedybomis tačiau neišsipildė Vytauto ir Onos politinės viltys; keitėsi laikai ir vyko permainos.

Didžiosios Maskvos politiniai santykiai su totoriais liko įtempti. Susitaikė kurį laiką ir Vytautas su karaliumi Jogaila ir 1393 m. galėjo susitikti su žentu Vosyliu ir su dukterim Sofija. Vytautas aptarė ir politinius santykius tarp abiejų kraštų.

Chanas Tochtamišius buvo atvykęs pas Vytautą ir tarėsi, kaip nugalėti Auksinę Ordą ir pačiam atsisėsti į sostą. Užtai Vytautas turėjo gauti laisvas rankas į Maskvos ir Didžiojo Naugardo atžvilgiu. Panašus susitarimas buvo padarytas 1398 m. su Prūsijos Ordinui.

Vytautas pradėjo ruošti didžiam žygiui ir kvietė savo ženklą Vosylių dalyvauti su Maskvos kariuomene lietuvių pusėje. Šis įvykis sukėlęs susijaudinimą jo šeimoje.

Pagal Kodze - Kottenrodt, Vytautas taręs žmonai: — Aš nu-

MIKAS ŠILEIKIS

S. Šamagogenės portretas

galėsiu totorius ir būsiu Auksinės ir Baltosios Ordos valdovas. Mūsų draugą Tochtamišų pasodinsiu iš malonės į Auksinės Ordos sostą. Pastatysiu kryžių totorių stepėse. Šventasis tėvas laimina mano žygį. Maskva man turi padėti sumušti totorius”.

Į tai atsakiusi Ona: „... o jeigu Maskva nenorės to daryti?“
 „Tuomet aš Maskvą jėga priversiu... Ar tavo mylėta užmiršai, kad Maskvoje valdo mūsų duktė...“

Sofija: „Nejaugi nori Maskvą pavergti ir dukterį nužeminti?“

„Jeigu kiškis tupės ant kelio, mano lenktynių žirgas nedarys vingio dėl jo! — griežtai atsakęs Vytautas.“

Vytauto pasiuntiniai lėkė į Maskvą pranešti žentui Vosyliui jo uošvio Vytauto norą totorių atžvilgiu. Šis reikalavimas maskviečius labai sujaudino. Atrodė, kad iš pradžių buvo duotas teigiamas atsakymas, nes Vytautas tikėjosi Maskvos pagalbos. Buvo susitarta susitikti su Vosyliumi ir kariuomene Smolenske. Žygio laikotarpyje Maskvos bajorai svarstė reikalą ir pasisakė neigiamai, ir nutarė būsimoje kovoje tarp Lietuvos ir Auksinės ordos su totoriais nedalyvauti. Jie tikėjosi daugiau naudos iš abiejų pusių susilpnėjimo.

Vytautas atvyko su kariuomene į Smolenską ir nustebo išvydęs tik dukterį Sofiją, atvykus su vaikais ir palydovais. Iš jos jis sužinojo, kad maskviečiai nutarę toje kovoje nedalyvauti. Supykęs Vytautas tuojau išvyko į Kijevą, kur jau rinkosi jo didžioji kariuomenė. Niekas nebegalėjo jį sulaikyti nuo mūšio. Tačiau likimo buvo taip lemta, kad 1399 rugpiučio mėn. 12 d. Vytauto kariuomenė buvo totorių visiškai sumušta. Tuo ir pasibaigė Vytauto imperialistiniai planai Rytų Europoje. Maskva džiaugėsi.

Nežiūrint šių įvykių, Sofijos santykiai su tėvais likę širdingi ir ji dažnai juos lankiusi.

Sofijos ir Vosylius duktė buvo sužieduota su Bizantijos imperatoriaus Emanuelio Paleologo sūnumi Jonu. Vedybos buvusios taip pat politinio pobūdžio. Tiek Vytautui, tiek Maskvai susigiminiuoti su garsiąja dinastija buvęs prestižo reikalas, o imperatorius ieškojęs pinigų ir sąjungininkų prieš Konstantinopolį grėsiančius turkus. 1411 m. didžioji Maskvos kunigaikštystė Ona buvusi pasiūstą į Konstantinopolį susipažinti su nauju gyvenimu ir pramokti graikų kalbos. Po trijų metų ji ten mirusi maru.

Iš to galime spręsti, kad riteriui de Lannoy pristatytoji Vytauto dukraitė buvusi Anastazija, o ne Ona.

Sofija laikui bėgant išsivystė į energingą ir valingą valdovę. Jos vyras buvęs liguistas asmuo, eilę metų sirgęs plaučių liga ir miręs. Todėl Sofijai teko vaidinti politinę rolę, kai ji visomis jėgomis stengėsi užtikrinti didžiosios Maskvos kunigaikštystės sostą sūnui Vosyliui antrajam. Ji pilnai parėmė maskviečių šūkį „Viskas Maskvai“ ir taip suprato didžiojo Maskvos kunigaikščio sostą.

Sofija turėjusi devynis vaikus: penkis sūnus ir keturias dukteris. Visi sūnūs, išskyrus Vosylių, mirę vaikystėje. Šis vienintelis sūnus buvo numatytas į Maskvos sostą įpėdiniu. Todėl jai rūpėjo, kad jis dar lopšelyje būdamas jau gautų Maskvos kunigaikščio titulą ir tokiu būdu vėliau galėtų paveldėti sostą. Todėl ji palaikiusi ir labai gerus santykius su dvasininkais. Jos nuodėmklausis, kuris jos ligos metu meldėsi, pareiškė turėjęs angelo pranešimą, pagal kurį rusų tauta per naują gimį sulauksianti begalinės laimės. Tačiau ateityje įvyko viskas

priešingai. Prasidėjo ilgametiniai ginčai tarp dėdės Jurijo ir brolyvaikio Vosylius, į kurį dažnai įsimaitydavo ir totoriai.

Pagal Vosylius I-ojo tėvo Dimitrijaus Donskiečio laikų paprotį, Maskvos sostas, pereinavo vyriausiam giminės nariui, o ne mirusio kunigaikščio sūnui. Tik Vosylius I-ojo atveju padaryta išimtis. Tą patį pagedavimą pareiškė Vosylius I ir savo sūnui Vosyliui II. Ypatingai motina Sofija dėjo pastangų, kad jos sūnus būtų įpėdiniu didžiosios Maskvos kunigaikštystės sosto ir kad jos atžala nenu-smuktų į kokį nereikšmingą rusų kniazijų, kurių tais laikais labai daug rusų žemėse buvo.

Pagal senąją tvarką į Maskvos sostą pradėjo reikšti pretenzijų Zvenigorodo kniazius Jurij, valdančio Vosylius I-ojo brolis. Bet šis buvęs labai silpnos sveikatos, dėlto numatyta jo ankstyva mirtis.

Todėl nutarta sūnų padaryti įpėdiniu testamentu būdu. Kad testamentas tikrai būtų vykdomas, reikėjo stiprios garantijos. Tam tikslui geriausiai tiko motinos Sofijos galingasis tėvas, didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas. Dėtos pastangos susitikti, kai bus išdirbti planai. Vytautui vos tik grįžus iš karo su Prūsijos Ordinu, 1422 metais, jam jau buvo suėję 72-ji metai. Jį pasitiko duktė su žentu ir dukterimi Smolensko mieste. Vosylius, nujausdamas savo mirtį ir matydamas uošvio didelį politinį ir militarinį sustiprėjimą po Melno sutarties sudarymo, su Vytautu tarėsi dėl Maskvos sosto likimo po savo mirties. Vosylius sudarytame testamente įrašė, kad didysis Lietuvos kunigaikštis Aleksandras - Vytautas, Dievo ir savo vardu, pažadėjęs būti didžiosios Maskvos kunigaikštienės Sofijos ir jos jauniausio sūnaus bei kitų vaikų patronu ir globėju. Antru globėju testamente paskirtas metropolitas Fotijus. Pravoslavų bažnyčia pritarė Sofijai ir jos planams.

Tokie stiprūs globėjai tuo metu buvo reikalingi, nes sostą įpėdinio testamentu sudarymo metu jo tebūta vos septynių metų, o reikėjo skaičiuotis ir su pasi-priešinimu, ypatingai iš brolio pusės. Reikia priimti, kad Vosylius, rašydamas savo testamentą, tvirtai tikėjo, kad jo uošvis Vytautas padėsias išlaikyti Maskvos sostą sūnui Vosyliui ir Maskvos neprijungs prie Lietuvos.

Vosylius I-sis mirė 1425 m. vasario mėn. 27 d., palikdamas testamentą ir sąlygas sostą įpėdinio bei našlės ir šeimos aprūpinimo reikalui. Sofija prašė paramos sau ir dešimties metų sūnui, sostą įpėdiniu. Taip pat kreipėsi į Vytautą. Vytautas kreipėsi net į Prūsijos Ordino magistrą. Tokiu būdu galia buvo tokia didelė, kad iki jo mirties, 1430 m. rudenį, kniazius Jurijus, jaunojo Vosylius dėdė, laikėsi ramiai. Po Vytauto mirties, sostą paveldėjimo klausimas iškilė, nes jaunas Vosylius buvo vos 15-kos metų.

Kad įsigytų teisinį titulą į Maskvos sostą, Jurijus su savo šalininkais kreipėsi į Auksinės Ordos chaną, kad išgautų „yarliką“, reiškia, teisę valdyti didžiąją Maskvos kunigaikštystę. Chanas pasikvietęs ir 17-ka metų senumo Vosylių, kurio motina sugebėjo patraukti į savo pusę garbinguosius, gudruosius ir iškalbinguosius Maskvos bajorus, ir jų vadas Vsevolodskij į chaną prabilęs šiais žodžiais: „Visų aukščiausias chane! Mūsų priešas Jurijus stengiasi paimiti Maskvos kunigaikštystės sostą, remdamasis senais įstatymais. Mūsų jaunas kunigaikštis ieško tavo malonės, žinodamas ir neužmiršdamas, kad didžioji Maskvos kunigaikštystė yra tavo lėnas, kurį tu gali atiduoti, kam nori. Jurijus reikalauja, o Vosylius prašo. Pagalvok, kas gali įvykti, jei Maskvoje sėdės Jurijus, kada dabar Lietuvą valdo jo svainis Švitri-

(Nukelta į 6 psl.)

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenė ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigus aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokestis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
 307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

Kun. Pranaičio pavardė plūdinėja “tarptautiniuose vandenyse”

IV.

“Blood Accusation” knygos autorius Maurice Samuel aprašo, ką kun. Justinas Pranaitis liudijo teisme, 1913 m. Kijevo mieste, Beilio byloje, kurs buvo prokuratūros pakaltintas nužudes krikščionį berniuką, Beilį teismas išteisino. Kun. Pranaitis aiškines, jog žydai krikščionis žudo: 1) kaip auką Dievui, 2) su krikščionio krauju žydai išdarinėja nepaprastų magiškų dalykų, 3) rabinai nesą tikri, jog Kristus nebuvo mesijas, tad krikščionio krauju pasitępdami tikisi būti išganyti.

Kun. Pranaitis dėstęs, jog kartas nuo karto ant žydo maisto iš oro nukrenta kraujas, jei kas tokio maisto paragauja —

ZYMIOS LIETUVAITĖS...

(Atkelta iš 5-to psl.)

gaila. Kokia jėga bus sukaupia dviejų artimų giminių rankose. Jurijaus argumentai yra negyvi dokumentai, tad viskas priklausoma nuo vyriausio valdovo valios. Ar jaunojo kunigaikščio tėvo sudarytas testamentas iš tavo pusės nėra patvirtintas, kai tu jį jau prieš šešius metus pripažinai teisėtu Maskvos valdovu? Teisk ir išspresk!”

Chano sprendimas bet ginčo tarp dėdės ir brolyvaikio neužbaigė, o dar net paastrino. Minėtas bajoras Vsevolodzkij už savo laimėjimą pas chaną pageidavo, kad Vosylis vestų jo dukterį ir Vosylis jam pažadėjęs. Tačiau Vosyliaus motina Sofija pareiškusi griežtą pasipriešinimą tam sumanymui. Tuomet Vsevolodzkis su visais savo šalininkais perėjęs į kniaziaus Jurijų pusę, kuris ginčą iš naujo iškėlęs sprendimui.

Prisidėjo dar vienas įvykis, kuris atnešė Sofijai ir sūnui sunkius laikus. Triukšmingos Sofijos sūnaus Vosyliaus II vestuvės, kuriose dalyvavo daug svečių, jų tarpe ir dėdė Jurijus su savo sūnumis Kosoj ir Dimitrijum Semiaka. Puotos metu įvykusi garsioji scena su mirusio Dimitrijaus Donskiečio auksiniu diržu, klaidingu būdu patekusi pas Vosylių Kosoj, kuris jį dėvėjęs puotoje. Šitą auksinį ir brangiais akmenimis pagražintą diržą vienas senųjų dvariškių atpažino, kaip buvusią Dimitrijaus Donskoj nuosavybę ir didžiosios Maskvos kunigaikščių šeimos brangenybę, neteisėtai patekusią į Vosyliaus Kosojo rankas. Apie įvykį pranešė Sofijai, jaunojo kunigaikščio motinai. Ji, pamiršdama visas mandagumo taisykles, priėjusi prie Vosyliaus Kosojo ir savo rankomis nutraukusi diržą nuo jo kūno, šis jos pasielgimas pagreitinęs priešų veikimą, kuris galų gale abiem pusėm labai liūdnai baigėsi.

Šis istorinis epizodas yra pavažduotas rusų tapyboje, kurios reprodukcija yra ir Liet. Enciklopedijoje.

miršta. Nuo tokios mirties esanti apsauga — krikščionio kraujas. Žydų rabinas ištepęs šakutę krikščionio krauju, išmeigias į maistą, tai tokia magija maistą apsaugojanti nuo to mirtino kraujo, kurs iš oro nukrentas į žydų maistą.

Jaunavedžiams rabinas duodas po kiaušinių, jie esą apibarstyti pelenais sudeginto skuduro, kurs buvęs pamirkytas krikščionio kraujuje. “Passover” šventėms žydai pasiruošią maistą su krikščionio krauju.

Naujagimio delnus rabinas patepas krikščionio krauju ir tai veikia nepaprastai — kai plėšikas užpuola, užtenka krikščionio krauju pateptas rankas iškelti ir plėšikas pabėgas...

Kun. Pranaitis savo ekspertyzę teisme dėstęs apie 11 valandų. Kalbėjęs vietomis labai bauginančiai, kad paveikus beraščius prisiekusius posėdininkus, bet bendrai kalba buvusi nuobodoka ir ilga, tad teisėjas ne kartą padaręs pastabą.

Beilio gynėjai turėję būrį ekspertų, kurie tuoj atpažinę, kad kun. Pranaitis kalba ir cituoja ne iš žydų religinių knygų apšvielęs. G. Londono “Times” korespondentas savo žinių telegramoje rašęs, jog jei tai būtų teisybė, kad žydai taip plačiai krikščionių krauju vartoja, tai kaip jie galėtų tas žudynes paslapti išlaikyti?

Kun. Pranaitis, kaip gynybos ekspertai atpažino, daug citavęs iš devynioliktojo šimtmečio pradžioje Rumunijoje išleistos knygos, nukreiptos prieš žydus. Autorius nežinomas, nes pasirašęs slapyvardžiu “Neophyte”. Beilio advokatai paprašė, kad kun. Pranaitis parodytų tas knygas ir atskleistų tuos puslapius, kur jo ekspertyzėje naudojami teigimai yra surašyti. Kun. Pranaitis atsakęs, kad jis į teismą tų knygų neatsinešęs. Advokatai pasiūlė, kad jie knygas teisman pristatys, tegul tik kun. Pranaitis nurodo knygų pavadinimus. Tačiau kun. Pranaitis išsisukinėjęs, tikro atsakymo nedavęs, iš kurių knygų jis citatas ėmė.

Advokatų, Beilio gynėjų, pasikviestiems ekspertams buvę aišku, kad kun. Pranaitis mažai tenusimano žydų knygose, nors ir pavartojo keletą Talmude minimų vardų. Gynybos ekspertai pajutę, jog kun. Pranaitis nėra stiprus nė hebrajų kalboje, o aramaikų kalbos visai nemoka, kuria parašytos “Zohar” knygos ir didžioji Talmudo dalis.

Gynybos advokatai apsvarstė, kaip įrodyti, jog kun. Pranaitis žydų religinėje literatūroje nenusimano. Kitą dieną teismo posėdyje jie pradėjo kun. Pranaitį klausinėti, ką reiškia jo paminėti Talmude esą vardai. Teismo pirmininkas užprotestavęs, neleisdamas eksperto egzaminuoti. Gynybos advokatai padarę pareiškimą, jog kun. Pranaitis tuos žodžius teisme vartojo ir jis turi plačiau jų reikš-

mę teismui paaikinti. Teismas leido kun. Pranaitį klausinėti. Buvo duoti trys klausimai: ką reiškia “Hullin”, ką reiškia “Erubin” ir ką reiškia “Yebamot”? Į visus tris klausimus kun. Pranaitis atsakęs — “Nežinau”.

Viena Talmudo dalis, kalbanti apie nuosavybės teisę, esanti pavadinta “Baba Bathra”. Žodis “Baba” taip pat ištariamas, kaip ir rusiškasis “baba” — boba. Gynyba padariusi savotišką gal ir teismą nepagerbiančią provokaciją kun. Pranaičiui duodama tokį klausimą: “Kada gyveno Baba Bathra ir kuo ji pasižymėjo?” — Ekspertas kun. Pranaitis ir į tą klausimą atsakęs tuo pačiu “nežinau” — “ne žinau”. Teismo salėje bylą sekė daug žydų. Tokius Talmudo eksperto atsakymus jie palydėję smarkiu juoku.

Teisingumo ministerio agentas D, kurs sekė bylos eigą ir kasdien į Petrapilį siuntė pranešimus, po kun. Pranaičio apklausinėjimo savo pranešime pabrėžęs, jog eksperto liudijimo vertė krito, iškilo ignoracija ir nepakankamas kun. Pranaičio nusimanymas žydų literatūroje.

Liet. Enciklopedijoje kun. Pranaičio biografijoje pabrėžiama, jog ekspertu minimoje byloje dalyvavęs vyskupui leidus. Nežinia, kurio vyskupo leidimą jis turėjo, bet “Kraujo kaltinimo” knygoje autorius nurodo, jog katalikų metropolitas Kučinski labai smarkiai baręs kunigus, kurie platina kalbas prieš žydus, kaip krikščionių žudytojus. Pagal minimos knygos autorių net keturi popiežiai esą tokias kalbas pasmerkę, kaip nuodėmingus šmeižtus. Gynyba buvusi parūpinusi tokių popiežiaus raštų tekstus, bet dar tardyme buvę pajusta, jog kun. Pranaitis tokius raštus neigia ir sako, jog jie yra suklastoti. Gynyba pasirūpino ir tuometinis Vatikano sekretorius kardinolas Merry del Val gynybos tekstus ir popiežių raštų originalus patikrinęs ir patvirtinęs. Kardinolo parašą turėjo patvirtinti caro pasiuntinys prie Vatikano Nelidov, kurs uždelsė ir popiežių raštų nuorašai nebuvo laiku gauti ir juos negalėjo teisme panaudoti. Knygos autorius Maurice Samuel sako, jog kun. Pranaitis nebuvo įgaliotas Beilio byloje kalbėti katalikų bažnyčios vardu.

1913 metais buvę areštuoti še-

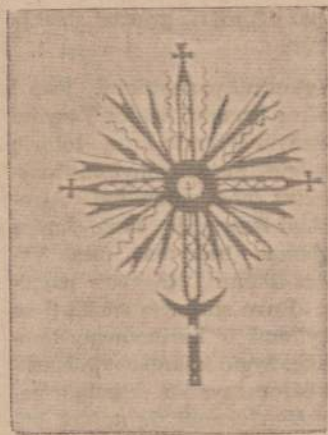
ši laikraščių redaktoriai, 36 kartus buvusios konfiskuotos laikraščių laidos, 43 kartus laikraščiai bausti už spausdinimą apie Beilio bylą žinių, kurios nepalankios prokuratūros nusistatymui Beilį pakaltinti. Berniuko Juščinskio nužudymo byla buvo tyrinėjama privačių detektyvų ir kiek galima spaudoje skelbiami tyrinėjimų daviniai. Jau 1912 metais Beilio byla buvo skirta į teismo posėdį, bet prieš tai spaudoje pasipylė straipsnių, jog kaltininkai yra prostitutė Vera Čeberijak ir trys jos bendrininkai plėšikai, o ne Beilis. Bylos nagrinėjimas arba atidavimas teismui buvo atidėtas. Per tiek metų (nuo 1911 iki 1913) byla buvo plačiai žinoma, plačiai buvo žinomi ir prokuratūros tikslai, paremti prostitutės ir trijų plėšikų “svarbiais” parodymais, tad “Kraujo kaltinimo” knygą perskaicius ir kyla klausimas, kodėl kun. Pranaitis dėjosi į tą “kompaniją”? Enciklopedija sako, jog jame ruseno antisemitizmas, bet, atrodo, jog tokios ekspertyzės imtis to antisemitizmo vien būtų buvę permažai. Gal kun. Pranaitis troško garbės ir pasitarnauti caro valdžiai? Bet tas jam nepavyko, nes jo ekspertiza buvusi nevykusi ir jis už darbą caro valdžios pagyrimo ar padėkos negavęs. Tiesa, jis iškilo į tarptautinę plotmę, bet toks iškilimas lietuviams nėra garbė.

J. Klauseikis

GUDRIAI ISSISUKO

Kartą žydelis komisaro paklaustas, kodėl žydai neina dirbti į kolchozus, atsakė: “Mes bijome apkaltų. Tuoj visi sakys: “Kur gera vieta, ten žydas lenda”.

LIETUVOS MENAS

(Iš Balzeko muziejaus foto archyvu)

Gyvai perkamas

Povilo Laurinavičiaus romanas

BE DRUSKOS

Kieti viršeliai — \$4.00, minkšti — \$3.50. 404 puslapiai.

Laurinavičiaus kūrinys sukėlė didelio susidomėjimo. Knygoj kelia aštrias gyvo gyvenimo problemas, Puikūs Lietuvos vaizdai, gyvi pasikalbėjimai, skaudžios tikrovės problemos.

Romaną galima įsigyti arba užsisakyti NAUJIENOSE.

Prašome siųsti čekį arba Money Orderį tokiu adresu: NAUJIENOS, 1739 So. Halsted St., Chicago, Illinois 60603.

J. ŠVAISTUI UŽSIMINUS

Taigi, dėl Petro Cvirkos. Franko Kruko plagijatinė istorija paaikėjo tik mums atvykus Amerikon. Chicagos Bridgeporte, Lietuvių Auditorijoje, dažnai susitikdavome ir senieji ir naujieji, besidomintieji lietuvišku žodžiu, raštu ir bendrai lietuviškai kultūrinėmis apraiškomis. Daktaras Margeris aktyviai reikišėsi tokiuose susitikimuose ir, reikia pripažinti, gana pozityviai. Jis turėjo ką pasakyti ir jo klausytis tikrai buvo įdomu. Tuo metu jis platino "Šliuptynius", milžinišką knygą, kukliai prisipažindamas, kad jam jaunystėje pavykė ir geresnių dalykų parašyti. Tačiau, kokia tai esanti ironija, kad po jo darbu pasirašęs kažinkas kitas. "Trečias Frontas", jam, kaip liberalui, labai patikęs, tad nutaręs, ne tik skaityti, bet ir bendradarbiauti. Ir negaišdamas išsiuntęs savo manuskriptą apie lietuvišką graborių, guviai prakutusį šiame krašte. Gavęs antrą, trečią "Frontą", o savo istorijos neradęs. Kur jis ten vargšas ras, jei iš tos jo istorijos jau padaryta kita istorija ir pasirašyta Petro Cvirkos vardu. Netrukus išėjo antra dalis, to paties graboriaus veikla Lietuvoje. Čia jau dr. Margeris sakė, ne jo išmislas.

Petrui Cvirka nereikėjo vogti rankraščių. Jis buvo aktyvus "Trečio Fronto" redakcijos dalyvis. Pasiėmė medžiagą pasiskaityti ir nuskaitė kaip jam patiko. Daugelis dar pamena, kaip buvo stebimasi kaip galima parašyti knygą apie Ameriką, joje nebuvus. Cvirka atšaudavęs: — kas buvo dangui ir pragare, o kiek esą knygų apie dangų ir peklą prirašyta. Ir padaryk tu jam ką. Įdomu ar dabar Margeris, pagerbtas savo aštuonių dešimtų ir gerbiant Cvirkos šešių dešimtų sukaktį, pasakytų tą patį, ką pilna burna pasakodavo lietuviškame Bridgeporte?

Apie Petrą Cvirką, jauną ir gabų, be abejonės, didžiai talentingą rašytoją, buvo kalbama jau beveik prieš keturiasdešimt metų. Čigonės, iš rankų delno spėjančios, jam lėmė didelę ateitį. Tačiau, tuo pačiu metu, o tai buvo trisdešimt antraisiais, o gal trečiaisiais, ejęs Lietuvoje savaitraštis "Socialdemokratas", kurio antgalvėje, kaip riterio devizas ant skydo, vešėjo šūkis: — "Visų šalių proletarai vienykitės", spausdino baisiai netikėtiną dalyką. Apie Cvirką. Būk tasai jaunas rašytojas, vaizduojas kovotoją už laisvę, visom keturiom besisparėdas prieš išnaudojimą žmogaus žmogui, prieš išniekinimą, prieš pavergimą, galįs už prakaito lašą apmokėti savo kraujo lašą, esąs tikriausias liudies sūnus. Ir štai, tasai gabus jaunuolis, vasaras praleidžias Palangoje, nuo birželio iki rugpjūčio su panelėmis ir poniutėmis, kaip tikras "fircikaš", visiškai užmiršdamas savo liaudišką sūnybę. Tam reikia pinigų, sumautų litų, o litus Cvirka gamina savo raštus spausdindamas geriausiai apmokamuose oficioziniuose lei-

diniuose, pirmoj eilėj "L. Aide". Į "Lietuvos Aidą" patekti ne bet kas galėjo. Petras Cvirka ten darbuosi rankoves pasirašęs. Čia "Socialdemokratas", žiauriai ir šlykščiai karpomas karo cenzūros, ir iškelia vieną dalyką, kad Cvirka, nebespėdamas pagaminti savo raštų, pasinaudoja kitų jau paruoštais. Būtent, "L. A." spausdintoji novelė "Kaip tekančios upės", yra pažodis vertimas iš prancūzų kalba rašančio rumunų rašytojo Panait Istrati novelės "Įstatymas nežinančių įstatymų".

Toks Panait Istrati lietuviams buvo visiškai nežinomas, tad Cvirka galėjo laisvai operuoti. Tačiau, jo didžiausiam nustebimui, Kazys Boruta, emė, išvertė ir išleido "Baragano dagyną", nedidelės apimties, bet labai gerą, rumunų liaudį apipiešiantį romaną. Knygą palydėjo įvadu, kuriame, K. Boruta lietuvišką skaitytoją supažindina su autorium, kadaise labai susižavėjusiu komunistinėmis idėjomis, išvykusį į Rusiją, ten pagyvenusį ir grįžusį kruvinai nusivylus. Panašiai kaip su pačiu Boruta. To paties autoriaus dar buvo išleistas "Dunojaus mergaitė" ir "Kyra Kiralina", kritikų manymu pati geriausia Panait Istrati knyga.

Apie tuos reikalus daug žinojo ir galėjo pasakyti neseniai miręs Benys Babrauskas. Žinau tik tai, kad keturiasdešimtaisiais, rašytojams užėmus Vailokaičio rūmus, Petras Cvirka, sutikęs Kazį Borutą, pliaukštelėjo sau per šlaunį, sakydamas: "Žinai kas mano kišenėje? Nežinai? Ogi "Baragano Dagynas". Matysim kaip tu išsilaižysi iš savo komunizmo aptarimo".

Kaip ten buvo, mes nežinome. Ir vieno ir kito gero lietuvių rašytojo jau seniai nebėra.

Alb. švėtela

NENUGALIMASIS

Klausimas: Kas yra autorius posakio: "Mano galva kruvina, bet nenulenкта!"?

Atsakymas: Tai yra sakinyš iš poemos "Invictus" (Nenugalimasis), kurios autorius yra William Ernest Henley.

GAIDOS MUZIKAMS IR DAINININKAMS

"NAUJIENOSE" GALIMA GAUTI ŠIAS LIETUVIŠKŲ DAINŲ GAIDAS PIANUI:

1. Rinkinyš lietuviškų liaudies dainelių ir šokių, 16 psl. Rinkinyje yra šios dainos ir gaidos:

1. Tegū giria šlamščia, ūžia, tra-fa-ta	8. Agunėlės
2. Suktinis I	9. Vakar vakarėlį
3. Suktinis II	10. Augin tėvas
4. Kokietka	11. Meifės valsas
5. Padispanas	12. Siuntė mane motinėle
6. Vengerka	13. Čigonai
7. Klumpakojis	14. Pelėda
	15. Noriu miego

Šis gaidų rinkinyš kainuoja tik \$1.00.

2. Šfasis šimkaus DAINOS, piano vienam balsui, 8 psl.

1. Plaukia sau laivelis	3. Kur bakūžė samanota
2. Pamylijau vakar	4. Ant marių krantelio

Šis rinkinyš kainuoja \$1.00.

Šiuos gaidų ir dainų rinkinius galima gauti NAUJIENOSE. Jei atsiųsite čekį arba Money Order'į už gaidas ir pridėsite 25 centus persiuntimo išlaidoms, tai pasiųsime jas paštu. Čekius prašome išrašyti NAUJIENOMS ir pasiųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 So. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILLINOIS

LIETUVIŲ MUZIKOS VARDYNĄ REIKETŲ IŠPLĖSTI IKI ENCIKLOPEDINĖS APIMTIES

Didžiulis prof. J. Žilevičiaus darbas turėtų išjudėti į pasaulį

ALGIRDAS GUSTAITIS

Per apie 50 metų prof. Juozas Žilevičius įstengė surinkti ir Čikagoje sukrauti, sutvarkyti neįkainojamai brangius lietuviškos muzikos, muzikų ir apie muzikologiją rinkinius. Viso yra net apie du šimtai tūkstančių vienetų, apie dešimt tūkstančių nuotraukų. Net lietuviškų dainų švenčių programos, gaidos iš XIX a. Prūsijoje vykdytų lietuviškų muzikų švenčių koncertų.

Kai tik visa medžiaga buvo sukurta į vieną vietą ir ten geraširdžių talkininkų rūšiuojama, katalogizuojama, sau tykiai kartais pasibaiminu, koks bausis smūgis būtų visai lietuvių muzikos kultūros istorijai, jei, ne duok Aukščiausias, įvyktų tose patalpose kokia naikinamoji nelaimė. Jokiais pinigais neatperkama!

Toji patalpa privalėtų turėti gerus priešgaisrinius įrengimus.

Svarbu viską nutraukti į mikro filmus ir keliomis kopijomis laikyti įvairiose pasaulio vietose. Mūsų tautos istorijoje vis įvyksta begaliniai svarbių archyvų, dokumentų išvogimų ar sunaikinimų. Mūsų nuostoliais pasinaudoja kai kurie lietuvių tautos kaimynai, sau prisikergdami mūsų atsiekimus. Įrodyki melą, jei pas juos originalai, o nuorašų nėra.

Lietuvių Muzikos Vardynas

Naudodamasis muzikologijos archyvu, pats organizatorius, kompozitorius prof. Juozas Žilevičius prie "Muzikos Žinių" žurnalo leidžia priedą "Lietuvių Muzikos Vardynas", kurių iki šios dienos išleista trylika sasiuvinių paraidžiui, baigiant Jakštu Adomu, viso sudarant 104 puslapius. XIII sasiuvinis atkeliauo su "M. Ž." nr. 3—4 (182-183), išleistu 1968 m. rudenį. Netrukus pasirodys naujas sasiuvinis.

Šia proga noriu paprašyti ne tik muzikos mėgėjų (sakoma, lietuviai yra dainos, muzikos mėgėjai ar net mylėtojai), bet visus kultūringesnius tautiečius užsakyti tą vertingą, puikiame

popieriuje, iliustruotą, gero formato žurnalą, leidžiamą keturis kart per metus. Jie pageidauja bendradarbių, juo labiau prenumeratorių. Vos trys doleriai metams. Redakcijos ir administracijos adresas: 209 Clark Place, Elizabeth, N. J. 07206, U.S.A. Nenusiubaginsite, atidėję tris dolerius... linkęs manyti.

Taigi, Lietuvių Muzikų Vardynas leidžiamas. Jis lyg savos rūšies enciklopedija apie mus, kokią besidomincius, besiverčiusius asmenis. Jau dabar svarbus aruodas rašantiems bibliografijas ar norintiems žinoti daugiau apie tūlus asmenis. Daugelis žinių neužtinkamos kitur. Keista, kad iki šiol to mokslo rinkiniu taip mažai naudojama si iš jo cituojant. Turbūt, daugelis autorių nežino apie jo gyvenimą, ar nežino kur pasiskolinti.

Gaila, spausdinta, palyginti, nedideliu tiražu. Kažin, ar visi norintieji gaus visus XIII sasiuvinių.

Reikėtų prašyti prof. J. Žilevičių paskubinti IMV redagavimą. Greta labai siūlau kam nors pasiimti (gal vėl mintys kryps į LE išleidėją p. J. Kapočių) išleisti Lietuvių Muzikos Enciklopediją, kuriai vyriausią redaktorių turime: aišku, prof. J. Žilevičius. Jis sudarytų visą redakciją ir, naudodamasis savo didžiuliu muzikologijos archyvu, galėtų lietuvių tautai dovnoti svarbią Lietuvių Muzikos Enciklopediją.

Tuo būtų, bent iš dalies, išspręstas senųjų archyvinų dokumentų panaudojimas, tolygiai jų paskleidimas visuose žemynuose.

Gal dėl to sutiktų pasisakyti didž. gerb. prof. J. Žilevičius.

Turite ką pasiųsti Lietuvių Muzikologijos Archyvu?

Galimas dalykas kur nors turite gaidų, programų, nuotraukų su kompozitoriais, plakatu apie koncertus ir t. t. Jei taip, viską tuoj siųskite J. Žilevičiaus vardu Lietuvių Muzikologijos Archyvu adresu: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636, U.S.A. Tai tikroji vieta priglaudimui, panaudojimui, išsaugojimui. Paaukojusieji skelbiami "Muzikos Žinių" žurnale.

POLITRUKO TĖVYNĖS MELĖ

Karo metu vienas politrukas įvairiais būdais išsisukinėjęs nuo karo prievolės. Jo žmona kartą paklausus:

— Ar tu bent kiek myli tėvynę?

— O kaipgi, myliu, labai myliu.

— Tai kodėl tu neini kariauti?

— Kvailiuke, juk mane gali nušauti, o kas tada tėvynę bemylys?

Krizas Pleperis 77

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

“DAILĖS” GRUPĖS PARODA GERAI SURUOŠTA

Dalyvauja 17 dailininkų

Praėjusį sekmadienį, gegužės 18 d. Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, buvo atidaryta mūsų jaunosios kartos menininkų darbų paroda, kurios atidaryman atsilankė nemažai meno bičiulių. Parodoje dalyvauja 17 lietuvių, “Dailės” grupės narių, jų tarpe keletas naujų menininkų. Išstatyta gana daug meno darbų — tapyba, skulptūra, grafika, fotografija, šiek tiek iš apšvietimo — vitražinės srities pavyzdžių, emalis ir t. t. Šiais metais jaunieji dailininkai parodė ką gali. Jeigu praeitais metais jų paroda buvo silpnesnė ir ne tiek gausi eksponatais, tai šioji iš dalies primena Art Institute pavyzdžiu sukurtą parodą, žodžiu, moderniškai, kaip dera. Impozantiško formato Conny Vokietaitės foto montžas atspausdintas kvietimų lape su Picasso paminklu prie Civic Center. Ji už savo fotografijų rinkinį šioj parodoj laimėjo pirmą premiją. Ji turi ir skulptūros darbą. Dalia Rėklytė pirmą premiją laimėjo už grafiką. Čiurlionio galerijos direktorius skulptorius Petras Aleksa laimėjo pirmą premiją už skulptūrą. Jo skulptūra tikrai įdomi tuo, kad kai žmogus įeina į vidų, tai pamato “šimtus” savo veidų, langeliuose įtaisytuose veidrodžiuose.

Parodoj dalyvauja šie “Dailės” grupės nariai: Petras Aleksa, Valentinas Ramonis, Andrius Balukas, Alvydas Bičiūnas, Jonas Neimanas, Viktoras Petrikonis, Irena Mitkutė, Dalia Rėklytė, Genė Dambrauskaitė, Conny Vokietaitė, Zita Sodeikienė, Giedrė Žumbakienė, Magdalena Stankūnienė, Dalė Ancevičienė, Žibutė Jurėnaitė, Ona Baužienė, Nijolė Baniėnė. Taigi 11 moterų, tik 6 vyrai. “Dailės” grupėje moterys sudaro daugumą.

Dalės Ancevičienės medžio skulptūra — Dangoraiziai būtų lyg ir staigmena, nes ji anksčiau pasirodydavo su abstrakčia tapyba. Zita Sodeikienė turi tris įdomias kompozicijas — tapyba. Už “Metafizinę išraišką” ji laimėjo pirmą premiją. Antrą premiją už tapybą gavo Ona Baužienė. Ši josios kompozicija yra abstrakti, bet geras darbas. Magdalenos Stankūnienės pora gerų tapybos darbų — “Abstrakcija” ir “Natiūrmortas” be to, josios keletas grafikos darbų, taip pat geri. Irena Mitkutė — “Skilusi visuma” — abstraktas vertas dėmesio. Val. Ramonio “Mėnulis” — šių die-

nų dėmesio objektas, kai astronautai ten keliauja. Šis Ramonio mėnulis, reikia pripažinti, neblogai pavaizduoja duobėtą Mėnulio paviršį. Nijolės Baniėnės “Saulėgraža” labai graži, žaliame fone geltonos dėmės. Mudu su p. J. Dainausku josios kūrinii pasidžiaugėme. Alvydas Bičiūnas atstovauja pačiom stipriausiom spalvom — “popą” ir “opą”, atseit, tapybos stilių, tiksliai ne taip vykusiai, kaip Toulouse Lautrec.

Apie iškilų Giedrę Žumbakienę, tiksliau, josios emalio puikius kūrinius, tiksliai tos meno srities specialistai, tokie, kaip E. Marčiulionienė, tegalėtų kalbėti.

Kai kurie mūsų jaunieji dailininkai daro sparčią pažangą, neapsikaupti pirmaisiais laimėjimais. Pvz. Zita Sodeikienė, Dalė Ancevičienė ir kt. labai kūrybingos menininkės. Sodeikienė savo egzotiškose kompozicijose sukaupia daug elementų, tarytum visą pasaulį norėtų sudėti į vieną kūrinių. Žumbakienė — tapytoja, keramikė ir plataus diapazono menininkė. Šioj parodoj išstatė išimtinai emalio darbus. Ancevičienė linkusi abstrakcinio meno pasaulin, bet ji dirba ir skulptūros bei kolažo srityje. Yra ir jaunesnių menininkų, kurie dirba su meile ir rodo šiolaiškinės meno krypties veržlumą.

20-to amžiaus antroje pusėje senoji ir jaunoji kartos pergyvena didžiausią žmonijos istorijoje išradimų laikotarpį. Viskas pasikeitė, net žmonių būdas ir menas šitie aspektai atsispindi ir lietuvių dailės parodoje.

Baigiant verta pridurti, jog šiųmetinė “Dailės” grupės paroda pilna naujo ryžto, energijos, užsimojimų ir šviežios atmosferos.

Jury komisiją sudarė: Kaz. Varnelis, laimėjęs premiją Art Institute, Richard Loeving iš Art Institute ir Vincent Arcilesi iš Bogan kolegijos.

Geros sėkmės ir giedrios ateities!

A. Petrikonio paroda bus Clevelande

Dail. Antano Petrikonio tapybos paroda birželio 13—15 d. rengiama Clevelande Čiurlionio Ansamblio namuose. Atidarymas penktadienį, birž. 13 d. 7 val. vakaro.

Parodą rengia JAV LB Clevelando I-mos ir II-ros Apylinkių Valdybos.

BRONIUS MURINAS

Gėlės (akvarelė)

PADEKOS LAIŠKAI STANLEY BALZEKUI IR DAIL. M. ŠILEIKIUI

M. Šileikio tapybos parodai vykstant Balzeko lietuvių kultūros muziejaus patalpose, muziejų aplankė Wheaton, Ill. mokyklos mokinių ekskursija. Visi mokiniai buvo labai mandagūs ir labai domėjosi muziejaus eksponatais, taip pat ir dailės paroda.

Dabar p. Balzekas iš tos ekskursijos mokinių gavo 10 laišku ir iškarpa iš Wheaton Daily Journal. Visi laišškai įdomūs, bet dėl ribotos vietos laikraštyje dedame tik porą jų.

“Brangusis p. Balzekai,

Dėkoju Jums labai už sudarytą progą pamatyti lietuvių muziejų. Man labai patiko. Ten yra daug daiktų, kurie mane labai sudomino, ypatingai karžygio šarvai ir ginklai bei visokios kitos kolekcijos. Be to, man labai patiko tapybos paroda antrame aukšte. Malonu, kad ten buvo ir pats p. Šileikis, kuris mums paaiškino ir atsakė paklausimus.

Su pagarba
“Dave Boyle”

“Brangusis p. Balzekai,

Aš labai patenkintas pamatęs Jūsų muziejų. Man patiko meno paveikslai antrame aukšte ir pamačiau patį dailininką.

“Pirmame aukšte lietuviški daiktai taip pat labai įdomūs. Man patiko visi tie ginklai, kuriuos lietuviai vartojo. Aš labai Jums dėkoju, kad sudarėte mums progą visa tai pamatyti.

Su pagarba
“Chuck Mackenzie”

P-as St. Balzekas asmeniškai priėmė ekskursantus ir jiems aprodė visą muziejų. Visa grupė nusifotografavo.

“Brangusis p. Balzekai,

Dėkui Jums labai, kad buvotė toks malonus ir leidote mūsų klasei aplankyti Jūsų įdomų muziejų. Mes labai patenkinti.

Man labai patiko daug dalykų, ypatingai dail. Miko Šileikio paroda. Apatiniame aukšte taip pat buvo įdomu pamatyti kitus muziejaus eksponatus.

Aš prašiau savo tėvelį, kad mes visi važiuotume pamatyti Jūsų muziejų. Jis sakė, kad kada nors nuvažiuosime visi.

Dar kartą dėkoju Jums už sugaištą laiką rodant mums visą muziejų.

Su geriausiais linkėjimais
Carolyn Dunn

De Kooning paroda Art Institute

Išgarsėjusio olandų kilmės dailininko Willem De Kooning dailės darbų paroda dabar tebevyksta Chicagos Meno institute. Išstatyta apie 147 darbai — tapyba, piešiniai ir t. t.

De Kooning yra ekspresionistinio abstrakto meistras, turi patrauklų skonį spalvose ir abstrakčiose formose. Jo kompozicijose apstu tragizmo, humoro ir egzotiško estetinio sentimentų. Ši jo paroda bene bus pilniau jį reprezentuojanti, nes ją galima laikyti apžvalgine paroda.

De Kooning yra vyresniosios kartos dailininkas. Gyvena New Yorke.

Kitą kartą bus plačiau.

BALZEKO MUZIEJUJE ALGIRDO GRIGAIČIO FOTO PARODA

Balzeko liet. kultūros muziejaus patalpose nuo birželio 7 d. iki liepos 11 d. vyks Algirdo Grigaičio foto nuotraukų paroda.